

در کوهپه باغ عروض !

بسیله ی نگارش قسمت (اول و دوم) درمورد عروض و تعریف انواع شعر

فارسی دری و اسمای عروض که در قسمت های اول و دوم ازده بحر نام بردیم و اینک

نام های بحر دیگر را نیز تذکر میدهم که عبارت اند از :

رجز , بسیط , مجتث , قریب , دگر , رمل , منسرح , مقتضب و جدید .

بطور مثال تقطیع شعر در بحر رجز سالم :

(مرغان و ماهی در وطن آسوده اند الا که من)

تقطیع : مرغان و ما هی در وطن آسوده اند الا که من --- نا گفته
نماند که در کلمه ء الا که من حرف(ه) حذف نمیشود .

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

مثال دیگری در بحر رمل :

شعر : (ساقی از آن شیشیه ء منصور دم ** در رگ و در ریشهء من صور دم)

تقطیع : ساقی از آن شیشیه منصور دم

مفتعلن مفتعلن فاعیلات

و اینک بد نباله ی معرفی اقسام شعر میپردازم.

قصیده : نوع اشعار است بریک وزن و قافیه با مطلع و مقطع در باره موضوع و

مقصود معین از قبیل مدح شاه , تهنیت , مراسم عید , فتح نامه , جنگ , مرثیه و مسایل

دیگر اجتماعی، عرفانی و امثال آن ساخته میشود و شماره ابیاتش حد متوسط بین 20 تا 70 و 80 بیت و یا بیشتر از آن تا حدودی 150 بیت و افزونتر نیز گفته اند در قصیده سرایی شعرا بیشتر متوجه اشخاص و مقصود های معین قسمیکه در بالا ذکر کردیم میباشند از آنرو آن را قصیده بمعنی مقصود نامیده اند که مأخوذ از قصیده بمعنی توجه و روی کردن به کسی و یا چیزی میباشد **قصیده دارای تشبیب و گریز نیز میباشد.**

تشبیب: در اصطلاح شعر قسمت اول قصیده را میگویند که آن عبارت از مقدمه است که در ذکر محاسن محبوب و حکایت حال عاشق و یا وصف مناظر طبیعی از قبیل بهار، خزان، طلوع، غروب آفتاب، ماه، ستاره گان، دریا و امثال آن میباشد که نسبت لطیف بودن و بیان گرم و گیرانروی ذوق و تخیل شاعرانه که در مقدمه به اصل مقصود از قبیل مدح و ستایش و نظایر آن پرداخته باشد.

پس تشبیب در حقیقت پیش آهنگ قصیده، پیریزی و زمینه سازی شاعرانه است که برای بیان مقصود بکار میبرند. تشبیب قصیده را در اصطلاح تشبیب تغزل نیز میگویند و آن بخش از قصیده را که بمدح و یا مقصود دیگر انتقال یافته و گریز زده باشد حسن تخلص و حسن خروج مینماید.

شعر تضمین:

تضمین آنست که شاعر در ضمن اشعار خود یک مصرع و یا یکی دو بیت را برسبیل تمثیل و عاریت از شعرای دیگر بیاورد ولی با ذکر نام شاعرو یا شهرت که معنی از ذکر نام باشد بطوریکه بوی سرقت ندهد. مثالی از شعر تضمین میاوریم که اصل بیت از محمد بن ابدو می باشد که یک بیت ابوطاهر خسروانی را تضمین نموده است.

(بیاد جوانی همی مویه دارم ***** بدین بیت ابوطاهر خسروانی)

(جوانی به بیهوده گی یاد دارم **** در یغانی در یغانی)

قطعه: نوع ابیات است که بریک وزن و قافیه میباشد و از اول تا اخیر همه مربوط به یک

دیگر راجع به یک موضوع اخلاقی، حکایات شیرین، یامدح و هجو و امثال آن میباشند و مصرع اول آن با مصرع های دیگر هم قافیه نمیشد. ابیات قطعه حد اقل دو بیت و حد اکثر 15 و 16 بیت میباشد و لیکن بر حسب ضرورت تا حدود 30 و 50 بیت نیز شده میتوانند **فرق قطعه با قصیده** همان است که قطعه دارای مطلع نیست یعنی قافیه را از اخیر بیت اول آغاز کرده و در مصرع اول نیاورده باشند اما در قصیده شرط است که دارای مطلع باشد. کلمه و قطعه یک پاره ی از هر چیز است و چون این نوع شعر پاره ی از ابیات است آنرا قطعه نامیده اند. **مثال قطعه:**

(دوست مشمار آنکه در نعمت زند ***** لاف مردی و برادر خوانده گی)

(دوست آن با شد که گیر دست دوست ***** در پریشان حالی و در مانده گی)

شعر مربع:

آنست که شاعر چهار مصرع بگوید که چون از دو طرف درازا و پهنا یعنی عرض و طول خوانده شود لفظ و معنی یکی باشد.

مثال شعر مربع:

بجانت	نگارا	که داری	وفا
نگارا	وفاکن	بدل	بی جفا
که داری	بدل	دوست تر	مرمرا
وفا	بی جفا	مرمرا	خوشترا

وزن شعر: بحر متقارب غیر سالم

فعولن فعولن فعولن فعول

ترجیح بند و ترکیب بند:

آنست که از چند قسمت اشعار مختلف تشکیل شده باشد که همه در وزن یکی و در قوافی مختلف باشد شرح:

چند بیت بریک وزن و قافیه بگویند و در پایان آن یک بیت مقفی بیاورند که با ابیات قبل در وزن متحد و در قافیه مخالف باشد و همچنان این عمل را چند بار تکرار کنند به طوریکه در فواصل همه بخش ها بیت منفرد آمده باشد . پس هر گاه یک بیت را در فواصل عیناً تکرار کرده باشند آن نوع شعر را ترجیح بند و بیت فاصله را بند ترجیح گویند و اگر ابیات فواصل با یکی دیگر فرق داشته باشد آن شعر را ترکیب بند و بیت فاصله را بند ترکیب خوانند.

امیدوارم که علاقه مندان شعروادب با خوانش این مطلب از نکات مهم و محتوای آن مستفید شده باشند . با احترام

عزیزه عنایت 2010/7/1

رفقا، دوستان عزیزتارنمای **وطندار** ! لطفاً نظرات، پیشنهادات، انتقادات، مقاله ها، نوشته ها، مضامین و مطالب علمی و

تحلیلی خود را جهت نشر به ادرس پوست الکترونیکی سایت بفرستید

admin@vatandar.at

مدیر مسوول : دیپلوم انجینر عمر محسن زاده

صاحب امتیاز : انجینرنجیب یوسفی

کلیه ی حقوق بر اساس قوانین کپی رایت محفوظ و متعلق به «وطندار» می باشد

بقیه گزیده های مقالات عزیزه عنایت

<http://www.vatandar.at/azizaenayat.html>